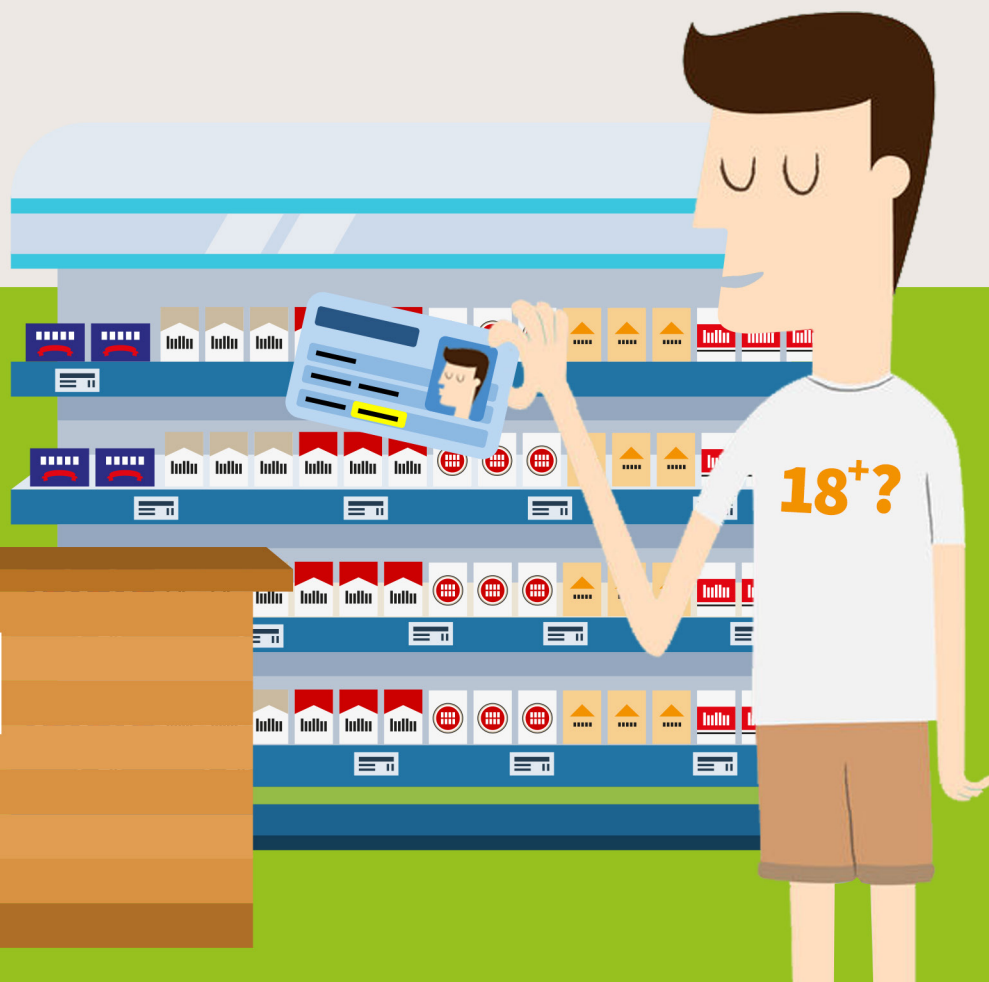

TASKFORCE

NALEVING LEEFTIJDGRENSEN TABAK

NIX18
NIET ROKEN - NIET DRINKEN

SAMENVATTING RAPPORT SEPTEMBER 2016

WAVE 4

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Conclusies Wave 4	5
3. Hoe nu verder?	5

1. Inleiding

Op 1 januari 2014 is de wettelijke leeftijdsgrens voor tabaksverkoop verhoogd van 16 naar 18 jaar. Uit verschillende onderzoeken, zoals in voorjaar 2015 door Nuchter Kenniscentrum Leeftijdsgrenzen (Bureau Nuchter), is gebleken dat de naleving van deze leeftijdsgrens onvoldoende is. Dit is onaanvaardbaar voor de betrokken verkooppunten en de branches. De brancheorganisaties NSO, BETA, BOVAG, VNPI en TZN hebben daarom in oktober 2015 – met (financiële) steun van de tabaksfabrikanten – de Taskforce Naleving Leeftijdsgrens Tabak (TNLT) opgericht.

Alhoewel TNLT eerst een uitgebreidere doelstelling had, zijn de activiteiten in de praktijk sterk geconcentreerd rondom de verbetering van de naleving binnen de kanalen van tabak- & gemakzaken en benzinestations. Andere benaderde kanalen en / of commerciële organisaties hebben zich uiteindelijk niet bij het initiatief van de Taskforce aan willen sluiten. Andere branches hebben zelf een duidelijke aanpak ontwikkeld, zoals de supermarkten en de automatenexploitanten.

De kern van de TNLT-activiteiten wordt gevormd door het laten verrichten van een zeer groot aantal controles binnen de tabak- & gemakzaken en de benzinestations op de naleving van de vergewisplicht (10.300x) en de naleving van de leeftijdsgrens (3.900x) door middel van respectievelijk 18/19-jarige en 17-jarige mystery shoppers, gedurende de periode oktober 2015 tot en met september 2016.

Verder ondersteunt TNLT deze branches met het verstrekken van informatie, coördineren van activiteiten en ontwikkelen en produceren van ondersteunende winkelmaterialen. Daarnaast zijn inmiddels ook 1.400 controles op de naleving van de vergewisplicht steekproefsgewijs verricht binnen andere kanalen (drogisten, treinstations, snackbars en avondwinkels).

De brancheorganisaties voor tabak- & gemakzaken en voor benzinestations – gezamenlijk goed voor zo'n 4.000 verkooppunten van tabak - verzorgen een snelle terugkoppeling van de resultaten van deze TNLT-controles naar het individuele verkooppunt. Hierdoor wordt de ondernemer direct geconfronteerd met de status van de naleving in zijn winkel en is er sprake van een versterkt leereffect, waardoor de nalevingsinspanning structureel verbetert. Dus, alle tabak- & gemakzaken en benzinestations worden in deze periode één keer gecontroleerd op naleving van de leeftijdsgrens en twee tot drie keer op de naleving van de vergewisplicht en ontvangen hierover individuele terugkoppeling.

De overige 1.400 controles zijn dus steekproefsgewijs uitgevoerd bij drogisten, avondwinkels, snackbars en op treinstations. Het betreft hier alleen controles op de naleving van de vergewisplicht en er vindt geen terugkoppeling van de resultaten naar het individuele verkooppunt plaats. De reden hiervoor is dat de brancheorganisaties en/of commerciële organisaties in deze sectoren zich (nog) niet hebben aangesloten bij het TNLT-protocol. Met uitzondering van de treinstations blijven de overige kanalen ver achter bij het verbeteren van de naleving.

TNLT heeft tot en met juli 2016 in vier golven (waves) in totaal zo'n 13.500 mystery shop bezoeken laten uitvoeren door onderzoeksbureau Panteia. Voor de resultaten van alle waves wordt verwezen naar de website van TNLT. Eind augustus tot en met begin september vindt de 5e en laatste wave van de eerste 12 maanden plaats met ongeveer 2.000 bezoeken.

Resultaten Wave 4

Wave 4 is de derde wave waarin is gewerkt met 17-jarige mystery shoppers. Het is de bedoeling dat na Wave 5 alle tabak- & gemakzaken en alle benzinstations (in totaal circa 4.000 verkooppunten) eenmaal bezocht zijn door een 17-jarige shopper. In Wave 4 heeft bij 977 verkooppunten uit de categorie tabak- & gemakzaken en benzinstations een aankoop(poging) ter controle van de naleving van de leeftijdsgrens plaatsgevonden. Het gaat hier dus om verkooppunten die in voorgaande waves niet bezocht zijn door een 17-jarige mystery shopper.

Onderstaande tabellen 1 en 2 geven voor respectievelijk de tabak- & gemakzaken en benzinstations de resultaten hiervan weer en zet de TNLT-resultaten af tegen de relevante resultaten van het nalevingsonderzoek dat Bureau Nuchter in het voorjaar van 2015 en van 2016 in opdracht van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft uitgevoerd. De staatssecretaris stuurde de cijfers over 2016 op 6 juli 2016 naar de Tweede Kamer.

tabel 1 Resultaten naleving leeftijdsgrens d.m.v controles met 17-jarige mysteryshoppers door Bureau Nuchter en TNLT bij tabak- & gemakzaken

Resultaten tabak- & gemakzaken	Nuchter voorjaar 2015	TNLT Wave 2 jan/mrt 2016	Nuchter voorjaar 2016	TNLT Wave 3 apr/mei 2016	TNLT Wave 4 jun/jul 2016
Controle leeftijd - niet verkocht	36,3%	56,6%	56,7%	72,2%	68,1%
Controle leeftijd - wel verkocht	20,1%	21,3%	22,9%	16,0%	14,0%
Geen controle - wel verkocht	43,6%	22,1%	20,4%	11,8%	17,9%
	100%	100%	100%	100%	100%
Omvang steekproef	204	452	201	449	451

(Bronnen: TNLT en bureau Nuchter)

tabel 2 Resultaten naleving leeftijdsgrens d.m.v controles met 17-jarige mysteryshoppers door Bureau Nuchter en TNLT bij benzinstations

Resultaten benzinstations	Nuchter voorjaar 2015	TNLT Wave 2 jan/mrt 2016	Nuchter voorjaar 2016	TNLT Wave 3 apr/mei 2016	TNLT Wave 4 jun/jul 2016
Controle leeftijd - niet verkocht	17,8%	51,9%	52,9%	61,7%	62,6%
Controle leeftijd - wel verkocht	11,9%	25,4%	25,9%	21,5%	16,7%
Geen controle - wel verkocht	70,3%	22,7%	21,2%	16,8%	20,7%
	100%	100%	100%	100%	100%
Omvang steekproef	101	484	104	507	526

(Bronnen: TNLT en bureau Nuchter)

2. Conclusies Wave 4

De belangrijkste conclusies van het onderzoek in Wave 4 zijn:

1. Ondanks een lichte daling van de naleving van de leeftijdsgrens bij tabak- & gemakzaken in Wave 4 is er sprake van een zeer structurele verbetering in naleving vergeleken met het voorjaar van 2015. Bij de benzinstations is in Wave 4 sprake van een verdere kleine verbetering in de naleving, waardoor dit kanaal zelfs een spectaculaire verbetering heeft gerealiseerd ten opzichte van voorjaar 2015.
Kortom, branches die structureel en goed georganiseerd werk maken van het verbeteren van de naleving van de leeftijdsgrens – zoals dat in tabak & gemakzaken en benzinstations is gebeurd – bereiken zeer goede resultaten.
2. Het percentage van 'wel om een ID vragen en toch tabak verkopen' is verder omlaag gegaan bij zowel de tabak- & gemakzaken als de benzinstations. Hier tegenover staat wel dat in beide groepen het percentage dat 'tabak verkocht heeft zonder om een ID te vragen' weer wat is gestegen ten opzichte van Wave 3. De reden hiervoor is niet duidelijk, maar het kan te maken hebben met het feit dat verkooppunten 's zomers meer gebruik maken van vakantiekrachten, die minder getraind zijn in het controleren van de leeftijd van klanten.
3. Een belangrijke conclusie is tot slot dat de TNLT-resultaten van de afgelopen waves bevestigd worden door het jaarlijks onderzoek van Bureau Nuchter. Waar de tabak- & gemakzaken en met name de benzinstations in 2015 nog zeer teleurstellende nalevingscijfers hadden, zijn deze bij het onderzoek van dit jaar enorm gestegen.
Dit is een sterke aanwijzing dat het continu onderzoeken van verkooppunten op hun naleving van de leeftijdsgrens (met een terugkoppeling van de resultaten), gecombineerd met het ontwikkelen en verspreiden van hulpmiddelen, effectief werkt om de naleving van de leeftijdsgrens bij tabaksverkoop te verbeteren.

3. Hoe nu verder?

Op dit moment is 75% van de tabak- & gemakzaken en benzinstations al bezocht door een 17-jarige mystery shopper. Wave 5 is 20 augustus 2016 van start gegaan waarbij de resterende 25% van de verkooppunten op naleving van de leeftijdsgrens wordt gecontroleerd.

Daarnaast wordt in Wave 5 ook weer gewerkt met 18- en 19-jarige mystery shoppers. Net als in Wave 1, 2 en 3 zullen zij de verkooppunten controleren op de naleving van de vergewisplicht. Door zoveel mogelijk verkooppunten regelmatig te controleren, én hen te informeren over het resultaat, blijft de aandacht voor de naleving van de leeftijdsgrens bij alle betrokkenen hoog.